

Reactie VZ Vleermuisvakberaad NGB

De Rijksoverheid is voornemens om de innovatieve onderzoeksmethode eDNA goed te keuren. Hiervoor wordt een regeling tot wijziging van de Omgevingsregeling voorgesteld waarin door middel van het toepassen van de soorten DNA-methode en de bijbehorende werkwijze wordt voldaan aan de specifieke zorgplicht (art. 11.27 Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)) ten aanzien van flora- en fauna-activiteiten waar bedrijven en woningeigenaren aan moeten voldoen bij het isoleren van grondgebonden woningen.

RVO geeft aan dat: *eDNA kan een betrouwbare methode zijn om verblijfplaatsen van vleermuizen vast te stellen, blijkt uit de eerste tussenresultaten van onderzoek door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).*

“Kan een betrouwbare methode zijn”; en “de eerste tussenresultaten zijn positief”, geven het hele probleem met deze “erkende maatregel” weer. Dit voorstel van de overheid geeft geen invulling aan het Zorgvuldigheidsbeginsel; wat verwacht zou moeten worden van de overheid voor deze Europees beschermde en kwetsbare soorten. Er wordt gefocust op sneller en goedkoper en niet op de kwetsbaarheid van soorten en functies, die al achteruitgaan in Nederland

<https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/meervleermuis>

Wij vragen ons af wanneer neemt de overheid haar verantwoordelijkheid op natuurzaken gaat nemen en stopt met het zoeken naar geitenpaadjes zodat alles (sneller en goedkoper) door kan gaan. De overheid heeft een verantwoordelijkheid voor de Staat van instandhouding van soorten, maar lijkt deze met deze goedkeuring niet te willen nemen.

Een algemene reactie op hoofdlijnen:

Hoewel kansrijk om aan te tonen dat er vleermuizen zijn als het zorgvuldig wordt uitgevoerd, is het juridisch benodigde uitsluiten met deze methode niet mogelijk op dit moment. Deze methode zal met de huidige in steek juridische procedures tot gevolg hebben die uiteindelijk alleen maar weer tot extra vertraging en teleurstelling zullen leiden.

De methode tot nu toe is:

- Te beperkt in haar vooronderzoek naar effectiviteit en halfwaardetijd;
- Te beperkt in haar onderzoek qua grootte van de steekproef;
- Stelt geen eisen aan deskundigheid van de onderzoeker;
- Geeft grote kans op het missen van openingen (vaak vanaf de grond niet waarneembaar);
- Met eDNA weet je nog niks over de functie van een verblijf. Er is DNA, of het is er niet;
- Het bewijst niet of een woning een verblijf is. Haren, urine of mestdeeltjes kunnen ook achterblijven bij eventueel aantikken van een verblijf wanneer vleermuizen deze verkennen.
- Het aantal vleermuizen, de functie en het belang voor vleermuizen/populaties worden niet bepaald. Dit is noodzakelijk (zie ook Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRVs) van 21 april 2021 (201900294/1/R2);
- Voor de zeldzame soorten is een erg lage steekproef gebruikt en lijkt het een minder goede methode (lijken gemist te worden), terwijl deze soorten juist meer aandacht nodig hebben;
- Ecologisch onderzoek, dus ook een eDNA bemonstering, zou in beginsel altijd door een (onafhankelijk) ecologisch deskundige moeten worden uitgevoerd. Een niet ter zake kundige zonder uitgebreide onderzoekservaring zal nooit alle potentiële uit- en invliegopeningen vinden;
- In hoeverre is het realistisch dat alle potentiële toegangen in een gebouw worden bemonsterd d.m.v. de sponsmethodiek? Verblijfplaatsen kunnen bijvoorbeeld ook in de daklaag zitten; dit betekent dat elke dakpan zal moeten worden ‘gesponsd’;
- Er wordt gesteld dat geen maatregelen nodig zijn bij een negatieve, en alleen ongeschikt gemaakt hoeft te worden bij een positieve test. Hiermee wordt voorbij gegaan aan de effecten op de SVI bij belangrijke verblijven en soorten met een ongunstige SVI;

- Het protocol werkt misbruik in de hand en is niet onafhankelijk;
- De insteek van het beleidsvoornemen doet geen recht aan de verantwoordelijkheid die er vanuit wetgeving voor natuur is.
 - 1) geen compensatie (effecten op de SVI);
 - 2) geen maatregelen bij niet aantreffen (vele verplaatsing van vleermuizen en aantasten potenties);
 - 3) kan voor alle woongebouwen en door alle partijen worden gebruikt.
- Het voorzorgsbeginsel bepaalt dat aan wetenschappelijke zekerheid grenzende waarschijnlijkheid genoodzaakt is ten overstaan van maatregelen omtrent milieu, natuur en soorten. Daar is gezien het voorgaande niet aan voldaan;

Onze conclusie is: eDNA is potentieel een mooie aanvullende methode op regulier onderzoek. Er zijn echter nog aanvullende studies nodig om deze methode als volwaardig mee te kunnen laten tellen. Ook is de methode op zich staand onvolledig om te voldoen aan de juridische eisen omdat het geen soort/functie/aantallen in beeld brengt.

Inhoudelijk:

De concept regeling:

Onderstaande opmerkingen zijn geschreven met in acht neming van de onvolkomenheden die in de algemene reactie worden geconstateerd.

- Artikel 4.31b: in de aankondiging staat dat het zou gaan om particuliere grondgebonden woningen; deze beperking komt niet terug in de regeling; waar alleen wordt gesproken over “gebouwen”. De methode leent zich niet voor grote gebouwen.
- *Artikel 4.31C: voorafgaand aan de activiteit na te gaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid op de locatie of het gebruik door vleermuizen van de locatie waar de activiteit wordt verricht of in de directe nabijheid van die locatie als bedoeld in artikel*
 - Er wordt voorbij gegaan aan het feit dat er soorten en functies zijn waarvan de staat van instandhouding ongunstig is waardoor er formeel eigenlijk geen Omgevingsvergunning (of vrijstelling) voor verleend kan worden omdat niet kan worden voldaan aan de voorwaarden uit de Habitatrichtlijn. Daarbij kan o.a. gedacht worden aan de soorten laatvlieger, grootoorvleermuis, meervleermuis en de functie massazwermen.
 - Met de methode worden geen functies aangetoond; wat wel nodig is om te bepalen wat het populatie-effect is (effect op de GSVI; een vereiste uit de Habitatrichtlijn).
- De methode is alleen geschikt voor aantonen, terwijl juridisch “uitgesloten” moet worden. Juridisch daarmee onvoldoende. Als iets aangetroffen wordt is niks bekend over de soort/functie. Als er niks wordt aangetroffen kan niks worden uitgesloten.
- U schijft: *DNA via de sponsmethode betrouwbaarder is dan het detecteren van vleermuizen in spouwmuren volgens de huidige werkwijze met het vleermuisprotocol.* Gezien de opzet van het onderzoek en de zeer beperkte steekproef kan deze conclusie niet worden getrokken.
- U schrijft: *Anderzijds zijn er grote zorgen rondom biodiversiteitsverlies als gevolg van deze isolatieopgave en de noodzaak om beschermde diersoorten te beschermen tegen deze onbedoelde schadelijke effecten van deze bouwactiviteit. De soorten DNA-methode biedt een snelle, effectieve en kostenefficiënte manier om deze beschermde diersoorten te detecteren zonder schade aan de dieren of hun verblijfplaatsen te laten toekomen.* Gezien het beperkt uitgevoerde onderzoek met kleine steekproeven, veel aannames en kleine steekproef kan deze conclusie niet worden getrokken. Ook de aanname; zonder schade aan dieren of hun verblijfplaatsen kan niet worden getrokken. Met isolatie is immers de schade aan de verblijfplaatsen en potentiële verblijfplaatsen (gezien de GSVI moeten die ook worden beschouwd) het nevenresultaat van de na-isolatie.

- U meldt: *Komen sporadisch voor in spouwmuren (Spouwmuren niet of minder belangrijke verblijfplaats voor deze soort): 7. Gewone grootoorvleermuis (Plecotus auritus) 8. Baardvleermuis (Myotis mystacinus) 9. Rosse vleermuis (Nyctalus noctula) 10. Brandts vleermuis (Myotis brandti) 11. Watervleermuis (Myotis daubentonii).* Dat klopt niet. De soorten zijn zeldzamer en komen minder voor. Een grotere zorgvuldigheid voor deze soorten is noodzakelijk.
- *3.2 Wetenschappelijke validiteit.* De onderzoeken zijn niet zorgvuldig wetenschappelijk opgebouwd, gaan uit van een kleine steekproef en staan vol aannames. Er kan niet worden gesproken van een wetenschappelijke onderbouwing. Het protocolonderzoek is niet inzichtelijk gemaakt; niet navolgbaar is of inderdaad conform het Vleermuisprotocol onderzoek is gedaan.
- U meldt: *Ook wordt gesteld dat er nog aanvullend onderzoek noodzakelijk is om meer data te verkrijgen over de minder algemene vleermuissoorten (zeldzame soorten) en de afbraaksnelheid (detectietijd) van soorten DNA, met name in de winterperiode.* Hoe kan met deze onduidelijkheden een methode als volwaardig worden gepresenteerd?
- U meldt: *Natuurvriendelijk isoleren kan in heel Nederland worden toegepast zonder voorafgaand ecologisch onderzoek¹¹. Het isolatiebedrijf voert de isolatie dan uit volgens voorwaarden die onder de landelijke lijn NVI gelden.* Gezien de ongunstige staat van instandhouding van een aantal soorten/functies is deze methode ecologisch-juridisch sowieso onhoudbaar. Voor bijvoorbeeld meervleermuis en laatvlieger worden met deze methode nu waarschijnlijk kolonies vernietigd zonder dat bekend is dat de soort er zit en zonder afdoende compensatie omdat we niet weten welke maatregelen werken voor de soort. Dit is weer het resultaat van het afwezig zijn van onderzoek naar soortspecifieke parameter.
- U schrijft: *Met het vleermuizenprotocol kan het netwerk en de essentiële functies van vleermuizen in een gebiedsfunctie in kaart gebracht worden.* Dat klopt niet. Het Vleermuisprotocol is bedoeld voor onderzoek op puntlocaties om functies uit te sluiten. Voor onderzoek naar gebiedsfuncties van vleermuizen hebben het NGB en de Zoogdiervereniging de Richtlijn grote gebieden ontwikkeld.
 - Het onderzoek van Datura en Unitura geeft geen wetenschappelijk onderbouwd antwoord op de “miskans” of de grotere trefkans van e-DNA in relatie tot het Vleermuisprotocol. U suggereert hier zaken op basis van een onvolledig onderzoek en onderbouwing.
- U geeft aan dat met de methode invulling wordt gegeven aan de specifieke zorgplicht, maar gaat voorbij aan de overtreding van verbodsbepalingen.

Bijlage I: soorten DNA bemonsteringsprotocol

- Er worden geen eisen gesteld aan de competentie van de onderzoeker. Een niet vleermuis-expert gaat zeker uitvliegopeningen missen. Ook wekt het niet door een onafhankelijk persoon onderzoek laten doen misbruik in de hand.
- Voor grote panden is deze methode vanwege de vele openingen niet geschikt. Ook is de methode voor grote panden onder 1. Niet in overeenstemming met de aankondiging dat het alleen om grondgebonden, particuliere woningen zou gaan. Met deze uitbreiding kunnen hele wijken (o.a. van VVE's en woningstichtingen) ook worden onderzocht. Dat is gezien de impact op vleermuizen (grootschalig) niet wenselijk.
- Hoe wil men alle dakpannen (vaak allemaal potentiële openingen) gaan bemonsteren? Dat is niet werkbaar.
- Bewaarmethode kan leiden tot valsnegatieven. Dat kan niet de bedoeling zijn.
- U meldt: *Als uit het laboratoriumonderzoek blijkt dat er geen vleermuis-DNA is aangetroffen, dan mag de spouw van het betreffende object binnen een termijn van zes maanden na-geïsoleerd worden, zonder dat de woning natuur-vrij moet worden gemaakt.* Gezien de onbekend het van de

halwaardetijd, en de verplaatsingsdrang van vleermuizen gaan met deze methode dieren worden gedood. Dat is juridisch niet mogelijk. Toepassing van deze methode kan ons inziens niet.

- U meldt: *Als uit het laboratoriumonderzoek blijkt dat er vleermuis-DNA is aangetroffen dan dient men het na te isoleren object eerst 'natuur-vrij' te maken.* Deze methode lijkt ons juridisch-ecologisch niet mogelijk. Alleen weten welke soort er zit (onbekend hoe lang geleden) zegt niets over de aanwezige soort-functiecombinatie, het belang voor de populatie, en heel scala aan andere informatie. Ook wordt hierdoor zonder compensatie en rekening houdend met het potentieel voor soorten, potentieel onvervangbare verblijfplaatsen of alternatieven daarvoor vernietigd. Te denken valt aan kraamlekken van soorten met een ongunstige SVI, waardoor feitelijk juridisch geen toestemming verleend kan worden voor aantasting, massazwermplekken van gewone dwergvleermuizen e.d.. De voorgestelde aanpak is hiermee juridisch onjuist, ecologisch vernietigend voor populaties, maatschappelijk onwenselijk enzovoort.

Onderzoeken Arcadis

- Arcadis meldt dat: *Een ander voordeel is dat de methode systematisch kan worden ingezet en niet afhankelijk is van de beschikbaarheid van deskundige ecologen.* Dat bestrijden wij. Zonder inhoudelijke kennis van vleermuizen en verblijfplaatsen is het onmogelijk om alle in- en uitvliegopeningen te vinden (dat zien wij nu ook in de praktijk bij de methode Natuurinclusief Isoleren).
- Het protocolonderzoek (paragraaf 2.1.2) lijkt niet volledig uitgevoerd; er worden echter in de concept regeling wel conclusies over getrokken. Dit is zeer onzorgvuldig en wekt misvattingen in de hand. Wij zien graag een rectificatie.
- Er worden conclusies getrokken aan de hand van scores uit een beperkte steekproef; daarmee is ons inziens geen methode uit te rollen over heel Nederland.
- Arcadis concludeerde: *Het is aannemelijk dat alle vleermuissoorten aangetoond kunnen worden, maar nog niet bewezen.* Dat betekent dat deze methode onvoldoende rijp is om te voldoen aan het zorgvuldigheidsbeginsel.
- Blijkbaar zijn er onvoldoende gegevens over de duur van de aanwezigheid van meetbare eDNA. Daarmee is de methode onbruikbaar zolang dit niet bekend is.
- In andere onderzoeken van Arcadis wordt gesproken over langdurige detectie met eDNA in natuurvrij gemaakte woningen. Gezien het onderzoek is dit meer een aanname dan een bewijs (en daarmee onvoldoende zorgvuldig). Onbekend is of:
 - Er goed en juist natuurvrij is gemaakt;
 - Vleermuizen ook bij ongeschikt gemaakte plekken vaak aantikken om te verkennen, waardoor DNA achterblijft.

Onderzoek Datura

- Er wordt op basis van het aantal keutels een inschatting gemaakt van het type verblijfplaats. Dit zal leiden tot vals positieve/negatieve waarnemingen omdat bij veel gebruikte zomerverblijfplaatsen ook veel keutels aanwezig zijn en bij kraamlekken op afwijkende locaties de keutels worden gemist.
- Er worden door het gehele rapport heen vergelijkingen gemaakt met het Vleermuisprotocol; terwijl onbekend is of er voldaan is aan de kaders uit het protocol. Dit vergelijk loopt daarmee scheef.
- Datura schrijft: *Bij gevoeligere detectie zouden dus verblijfplaatsen vastgesteld worden op locaties waar geen verblijfplaats aanwezig kunnen zijn.* Hieruit blijkt dat het draaien aan knoppen een positievere of negatievere uitkomst kan geven; hetgeen een zorgvuldigere methode-analyse en vereisten met zich mee zou moeten brengen.

- Datura meldt: DNA spons: *De eDNA sponsmethode kan in beginsel toegepast worden op alle panden tot een maximale hoogte van 12 meter* Wat betekent dat de aangegeven methode in het beleidsvoornemen hiermee strijdig is.